

Podsumowano badania unikatowych budowli obrzędowych sprzed 5 tys. lat

Kompleks neolitycznych konstrukcji kultowych należących do przedstawicieli kultury amfor kulistych (3250 - 2400 lat p.n.e.) w Kowalu w woj. kujawsko-pomorskim, przebadali w ostatnich latach archeolodzy pod kierunkiem dr. Grzegorza Osipowicza z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (UMK). Właśnie opublikowano wyniki interdyscyplinarnych analiz specjalistycznych.

„Miejsce wykorzystywane było przez długi czas, a odprawiane tu obrzędy miały skomplikowany charakter. Mamy dowody na to, że rytuały były rozłożone na wiele lat – tak było w przypadku składania zwierząt ofiarnych” – opowiada PAP dr Osipowicz.

Najwięcej ważnych informacji dostarczyły badania odkrytego na stanowisku pochówku ludzkiego, który znajdował się tuż obok monumentalnej konstrukcji wzniesionej z kilkusetkilogramowych głazów. Zdaniem naukowców w tym grobie pochowano ofiarę rytualnego zabójstwa, pochodzącą z arystokracji plemiennej.

„Analiza paleoserologiczna pozwoliła na określenie grupy krwi pochowanego osobnika, co jest pierwszym tego rodzaju przypadkiem w historii badań neolitu europejskiego. Tak samo jest w przypadku przeprowadzonych badań DNA, które są pierwszym w literaturze światowej opisem cech przedstawiciela kultury amfor kulistych i jednym z nielicznych dotyczących człowieka żyjącego w neolicie” – podkreśla dr Osipowicz.

Jak przekonują badacze, niektóre z odkrytych alleli są najstarszymi wśród zidentyfikowanych dotychczas w szczątkach ludzkich. W wyniku badań DNA potwierdzono m.in. takie cechy badanego osobnika jak nietolerancja laktozy oraz związek genetyczny zmarłego z rejonem Żyznego Półksiężycy – najbardziej żyznego obszaru Bliskiego Wschodu. Naukowcy poznali również dietę zmarłego. Analiza stabilnych izotopów azotu i węgla wykazała, że bardzo istotną część jego jadłospisu stanowiło proso – udział na poziomie 25 proc. „Jest to najwcześniejszy dowód izotopowy na obecność tego zboża w diecie ludzkiej w środkowej Europie” – uważa dr Osipowicz.

Do interesujących wniosków doprowadziła również analiza chemiczna spoiwa, pozyskanego spomiędzy ramion tworzących kościaną ozdobę w kształcie litery T, którą archeolodzy odkryli w opisywanym wyżej grobie. Jej wyniki sugerują, że jest to najstarsze w tej części Europy wapienne lepiszcze. Jednocześnie jest to dowód na znajomość procesu pozyskiwania tego surowca na terenie obecnej Polski już w okresie późnego neolitu.

Publikację dwujęzycznej monografii „Kowal 14. Miejsce sepulkralno-obrzędowe ludności kultury amfor kulistych/Kowal 14 Sepulchral and ritual place of people representing the Globular Amphora Culture”, która ukazała się pod redakcją dr. Grzegorza Osipowicza, dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach priorytetu „Ochrona zabytków archeologicznych”. Książka nie jest dostępna w sprzedaży, ale jej darmowe fragmenty można znaleźć na stronach ResearchGate i Academia.edu.

[PAP - Nauka w Polsce](#)